

4. Микеле де Сальвиа. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. – СПб., 2004. – С. 18.
5. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право, XXI век. – М., 2000. – С. 14.
6. Володина Л.М. Механизм защиты прав личности в уголовном процессе. – Тюмень, 1999. – С. 38.
7. Нешатаева Т.Н. Арбитражные суды и некоторые вопросы применения международного права в Российской Федерации // Российский ежегодник международного права. – 1998-1999. – С. 218-231.
8. Рабцевич О.И. Право на справедливое судебное разбирательство: Международное и внутрисударственное правовое регулирование : автореф. дис. ... на соис. учен. степ. канд. юрид. наук. – Казань, 2003. – С. 4.
9. Нешатаева Т.Н. Арбитражные суды и некоторые вопросы применения международного права в Российской Федерации // Российский Ежегодник Международного Права. – 1998-1999. – С. 218-231.
10. Дарда А.В. Проблемы толкования национальными судами общепризнанных принципов международного права : автореф. дис. ... на соис. учен. степ. канд. юрид. наук. – М., 2003. – С. 9.
11. Черниченко С.В. Теория международного права: старые и новые теоретические проблемы. В 2-х томах. Т. 2. – М., 1999. – С. 350-351.
12. Волеводз А.Г. Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса. – М., 2002. – С. 51.

ШИКАРОВ ХИКМЕТ МАЗИ ОГЛИ,
слухач факультету конституційного права
Інституту філософії, соціології й права
(Національна академія наук
Азербайджанської Республіки)

УДК 349.2

ПРАВО НА ЗАХИСТ ВІД БЕЗРОБІТТЯ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У даній статті автор розглядає право на захист від безробіття, яке, у першу чергу, зв'язано з принципом свободи труда.

Ключові слова: право, свобода труда, права людини, свобода зайнятості, моральні права.

В данной статье автор рассматривает право на защиту от безработицы, которое, в первую очередь, связано с принципом свободы труда.

Ключевые слова: право, свобода труда, права человека, свобода занятости, моральные права.

In the article the author studies the right to protection from unemployment which is primary due to the principle of the freedom of labour.

Key words: right, freedom of labour, human rights, employment, moral rights.

Вступ. Уперше у Всесвітній Декларації Прав Людини трудове право тлумачиться як право кожного на отримання можливості заробляти на життя трудом, що вільно вибрав або з яким згодився. Одно із основних місць серед соціально-економічних прав людини займає

нове, більш правильне трудове право в статті 35 Конституції Азербайджанської Республіки. Конституція Азербайджанської Республіки, що передбачає обумовленість бажання реалізації трудового права об'єктивними потребами, які пропонувані для самого труда, визначає загальні умови труда для повного та всебічного здійснення трудового права громадян [2].

Результати дослідження. В Конституції визначені такі нові положення трудового права:

- 1) свобода труда. Тобто кожен має право вільно вибирати себе на основі своєї здатності до труда вид діяльності, професію, заняття та місце роботи;
- 2) заборона примусового труда. Тобто ніхто не повинен працювати насильно. Трудові договори укладаються вільно та ніхто не може примусити когось насильно укласти трудовий договір;
- 3) кожен має право на безпечні та здорові умови труда;
- 4) кожен має право отримати заробітну плату без будь-якої дискримінації не менш мінімального розміру заробітної плати, визначеного державою;
- 5) безробітні мають право на отримання соціальної допомоги від держави;
- 6) держава використовує усі можливості для усунення безробіття;
- 7) допускаються індивідуальні та колективні трудові відносини;
- 8) кожен має право страйкувати самотійно або разом з іншими;
- 9) кожен має право на відпочинок.

Велика роль трудового права безпосередньо зв'язана зі значенням труда в суспільстві. Тому що трудово-правові норми зв'язані із захистом прав та інтересів мільйона людей в трудовій сфері [3].

Трудове право, де велике місце займає право на захист від безробіття, характеризується такими ознаками:

1. Загальний характер трудового права. Тобто кожен, незалежно від його раси, національності, релігії, мови, статі, походження, майнового стану, службової позиції, переконань, належності до політичних партій, професійних спілок та інших суспільних об'єднань має право на труд.

2. Рівний характер трудового права для всіх. Здійснення трудового права забезпечується державою рівними правовими можливостями для всіх громадян.

3. Трудове право забезпечується державою. Таким чином, держава забезпечує захист прав та свобод, а також трудових прав кожного.

Право на захист від безробіття у першу чергу зв'язано з принципом свободи труда. Принцип свободи як основна ідея демократичної правової держави складає суть та дух Конституції Азербайджанської Республіки. Свобода як загальна категорія конкретно відображається у різних сферах суспільної діяльності: політиці, економіці, соціальній сфері, а також в суспільно-трудовах відносинах, трудовій сфері.

На думку М.В. Баглая, термін «свобода» в конституції виконує роль основного філософського принципу, який здійснюється через комплексні конституційно-правові норми. Свобода складається із можливості зробити щось, що не нанесе шкоду іншому.

Тому свобода людини не може бути обов'язковою, вона обмежується аналогічними станами інших людей. Для всіх рівність можливостей – це основа свободи [4].

Трудове законодавство Азербайджанської Республіки сформовано на новій ідеології, основу якої складає ринкові принципи суспільної організації труда. Це, в першу чергу, виявляється у забороні використання будь-якої форми обов'язкового або примусового труда. Згідно зі статтею 35 Конституції Азербайджанської Республіки ніхто не повинен працювати насильно. Трудові договори укладаються вільно, та ніхто не може примусити когось насильно укласти трудовий договір. Крім цього, згідно з частиною 1 статті 17 Трудового Кодексу забороняється примушування робітника виконувати роботу (послуги), що не входять в його трудову функцію, застосуванням сили у будь-якому порядку або будь-яким засобом, а також погрожуючи припиненням трудових відносин. Винні в примушуванні робітника до труда особи притягуються до відповідальності у встановленому законодавством порядку. Принцип свободи труда безпосередньо зв'язано з забезпеченням зайнятості та без нього неможливо.

Більшість важливих міжнародних правових актів про права та свободи людини та громадянина складається із положень про свободу труда, свободу вибору виду діяльності, професії та

заняття та взаємозв'язки захисту від безробіття. Таким чином, прикладом міжнародних актів, спрямованих на вирішення питань відносно захисту від безробіття, може служити Конвенція МОТ «Про політику у сфері зайнятості» № 122 від 1964 року, у тому числі Конвенція «Про допомогу зайнятості та захист від безробіття» № 168 від 1988 року. Ці конвенції визначають допомогу забезпеченню повної, ефективної та вільної зайнятості як першорядний, основний обов'язок та невід'ємна частина економічної та соціальної політики держави.

В Європейській Соціальній Хартії як засіб реалізації трудового права встановлено обов'язок здійснення політики повної зайнятості держави. У сучасній час поняття «повної зайнятості» вимагає нове уявлення. До цього часу це було основним принципом. Його забезпечення, у першу чергу, приймалось усіма як обов'язок працювати. Тобто в економічних умовах поважно не просто зайнятість, а ефективна зайнятість. Повна зайнятість – це мета, до якої ми прямуємо.

На думку В.С. Чіркїна, в конституціях демократичних країн розрізняються позитивні та моральні права. До моральних прав відносяться багато соціально-економічних прав. Звичайно, в цих конституціях використовується слово «моральне». Це доктринальне поняття, але й конституційний підхід та судова практика є отакою. Моральні права не забезпечуються засобами правового забезпечення. Так, особа за зроблену роботу може через суд вимагати винагороду, але суд не прийме позов безробітного про надання йому роботи [5].

На відміну від попередніх конституцій в Конституції Азербайджанської Республіки 1995 року було визначено право на захист від безробіття. Згідно зі статтею 35 Конституції безробітні мають право на отримання соціальної допомоги від держави. Держава використовує усі можливості для усунення безробіття.

В конституції право безробітних на отримання допомоги від держави зв'язано з тим, що вони з соціальної точки зору є слабим шаром. Просто безробіття є однією із основних проблем не тільки Азербайджанської Республіки, але й багатьох інших розвинутих держав. У сучасному світі механізм захисту від безробіття використовується в багатьох державах.

Сюди відносяться вивчення нових спеціальностей, в яких має потребу безробітні шари населення, проведення трудових ярмарок та створення нових робочих місць. Безробітні отримають від держави встановлену допомогу. У той же час з метою влаштування на роботу безробітних осіб держава здійснює певні міри [1]. Керуючись вимогами Конституції у 2-й частині статті 14 Трудового Кодексу Азербайджанської Республіки, що присвячено обов'язкам органів державної влади в сфері трудових відносин, встановлено порядок, який спрямований на розрішення проблеми безробіття. Згідно з цією статтею держава для забезпечення раціонального використання робочої сили, усунення безробіття, відповідно до частини 8 статті 35 Конституції Азербайджанської Республіки, регулює питання необґрунтованого залучення на роботу фахівців із зарубіжних країн без використання робочої сили, що є у країні, з відповідних спеціальностей, ремеслу, професіям, виходячи з професійного рівня, трудових навиків, багатолітнього досвіду громадян, а також безробіття, зайнятості та міграції населення.

Говорячи про роль держави у сфері забезпечення права на захист від безробіття, що є конституційним правом, треба відмітити, що існує активна та пасивна форма впливу держави на рівень зайнятості. До активного впливу держави на рівень зайнятості відносяться заходи, що стимулюють створення нових робочих місць, а також заходи із збереження та підвищення рівня зайнятості у підприємствах. До пасивного впливу відноситься заходи, що спрямовані на матеріальну допомогу безробітним та членам їх родини. Взагалі держава використовує методи прямого та безпосереднього впливу на ринок труда.

На думку В.А. Четвернина, право на захист від безробіття у прямому значенні – це відкриття державою нових робочих місць, організація вивчення нових спеціальностей, допомога у влаштуванні на роботу. У переносному значенні – це визначення привілей: згідно з законом визнання особи як безробітного та отримання допомоги з безробіття. Жодна держава не може захистити усіх від роботи. Держава не може забезпечити усіх роботою [6].

На думку А.С. Пашкова, законодавство про зайнятість носить характер політичної декларації про право безробітного статусу. Особи, що мають цей статус, можуть отримати незадовільну від-

повідь у зв'язку зі влаштуванням на роботу. Але, наприклад, у США особа, що втратила роботу, відразу береться на облік службою зайнятості для отримання допомоги [8].

Але на думку іншого автора – О. Колесникова – основна недочота законодавства про зайнятість населення у тому, що суб'єктами-користувачами закону є органи служби зайнятості, а його регулюючими об'єктами є не зайнятість, а безробітні особи, саме тільки частина, що перебуває на обліку. Метою законодавства про зайнятість має бути забезпечення соціального захисту безробітних громадян та здійснення їх трудових прав. Законодавство регулює забезпечення зайнятості, але створення мов для нього переходить на другий план [7].

Право отримання безробітними соціальної допомоги від держави встановлено частиною 7 статті 35 Конституції Азербайджанської Республіки. Основна мета виплати цієї допомоги – соціальна допомога безробітному для компенсації втраченої заробітної плати. У цей час статтею 38 Конституції передбачено право соціального забезпечення з безробіття громадян.

Висновки. Таким чином, безробіття також є основою для приєднання до системи соціального забезпечення. Проте, на відміну від інших випадків, тут причиною здійснення права на соціальне забезпечення – це не вада організму або будь-яка внутрішньосімейна подія (втрата глави родини), а те, що особа не може знайти роботу для витрачання своєї робочої сили з об'єктивних причин. У цьому випадку держава, виплачуючи безробітним громадянам допомоги з безробіття, у межах своїх фінансових можливостей частково вирішує питання їх соціального захисту. Також потрібно відмітити, що в статті 4 закону Азербайджанської Республіки «Про соціальне страхування» безробіття не було включено до списку соціальних страхових подій. Це суперечить статтям 35 та 38 Конституції Азербайджанської Республіки. З цієї точки зору вважаємо доцільним визначення безробіття як соціальної страхової події в статті 4 цього закону. Одночасно в Азербайджанській Республіці не використовується механізм індексації розміру допоміг з безробіття, ми вважаємо, що згідно з міжнародними соціальними стандартами розмір допомоги з безробіття, як соціальної виплати, має бути індексовано.

Список використаних джерел:

1. Аскеров З.А. Конституційне право. Підручник. – Баку : Видавництво Бакинського Університету, 2011.
2. Аскеров З., Насіров Е., Ісмаїлов М. : Мамедов Х. Основи держави та права Азербайджану. Посібник. – Баку : Гапп-Поліграф, 2003.
3. Гасимов А.М. Трудове право. Підручник. – Баку, Адільогли, 2007.
4. Баглай М.В. Конституційне Право Російської Федерації : підручник для вузів. – М. : НОР-МА-ІНФРА, 2011.
5. Чіркін В.С. Російська Конституція та міжнародний досвід // Держава та право. – 2008. – № 12.
6. Конституція Російської Федерації: науково-практичний коментарій // Під редакцією академіка Б.Н. Топорніна. – М. : Юрист, 2007.
7. Колесникова О. Про удосконалення правової бази забезпечення зайнятості населення // Людина та труд. – 2009. – № 2. – С. 43–49.
8. Пашков А.С. Роль держави в регулюванні ринка труда // Правознавство, 2005. – № 3. – С. 51–59.

